

Sylwia Jaskuła<http://orcid.org/0000-0003-2033-5097>

Akademia Łomżyńska

sjaskula@ansl.edu.pl

DOI: 10.35765/pk.2023.4203.03

Kultura (w) rzeczywistości hybrydalnej

Wstęp do części tematycznej numeru

Współczesny świat, w którym obecny jest człowiek, dzięki rozwojowi technologii nie ogranicza się już tylko do wymiaru realnego. Jego drugi „biegun” stanowi coraz szybciej konstruowany świat wirtualny, którego wyróżniającą cechą jest medialna transformacja atrybutów fizycznych. Dwa wymiary: realny i wirtualny, odmienne od siebie już w samych podstawach konstruowania i funkcjonowania, stały się obecnie wzajemnie przenikającymi i uzupełniającymi się formami. Trudno określić, który z nich zachowuje większą siłę sprawczości. Niewątpliwie oba na siebie oddziałują, korzystając ze swoich zasobów, czerpiąc ze swoich osiągnięć, inspirowując, wspomagając, czasami też ograniczając. Coraz trudniej wyobrazić sobie przestrzeń kulturową współczesnego człowieka bez obustronnych przepływów pomiędzy wspomnianymi wymiarami. Tworzą one coraz bardziej rozbudowaną, swoiście zespoloną rzeczywistość hybrydalną, którą należałoby rozumieć jako zróżnicowaną funkcjonalnie konfigurację przestrzeni realnej i wirtualnej, umożliwiającą ich wzajemną dynamiczną koegzystencję przy zachowaniu ich odmienności i względnej niezależności. Hybrydalne połączenie rzeczywistości realnej z wirtualną nie oznacza tworzenia abstrakcji, a raczej zmianę sposobu istnienia procesów stymulujących transgresje działań ludzkich. Rzeczywistość hybrydalna znosi wcześniejsze sposoby przedstawiania świata, stając się otwartym modelem, w którym zanikają granice między wirtualnością i realnością.

Nowy wymiar, w którym dzisiaj coraz dynamiczniej obecny jest współczesny człowiek, ma wpływ nie tylko na powstanie odmiennych form jego aktywności, ale również na ich rozumienie i interpretację, a także efekty, jakie wywołują w mikro- i makroskali. Proces ten niesie za sobą nowe podejścia analityczne, innowacyjne rozwiązania i zastosowania, nieokreślone wciąż metodologicznie możliwości. Niewątpliwie największą ułomnością konceptualizacji tego świata jest brak jednorodnych terminów, za pomocą których można by było go opisać. Wciąż nie ma pojęć, które w trafny sposób charakteryzują procesy tu zachodzące. Istotne jest, że coraz liczniejsza grupa badaczy zdaje sobie sprawę z nieadekwatności

definicji terminów (przenoszonych wprost z dotychczasowych doświadczeń w rzeczywistości) stosowanych do przedstawienia świata hybrydalnego, a także z konieczności przeprowadzania w nim i nad nim badań oraz analiz.

Zawarte w tomie teksty podejmują problemy z zakresu ontologii, aksjologii i antropologii nowego rodzaju metarzeczywistości w jej coraz bardziej powszechnej, a nawet agresywnej i pełnej ambiwalencji formie. Nowy rodzaj quasi-realności rodzi pytania o jej wpływ na procesy stymulowania bądź hamowania dynamiki kształtowania osobowości oraz potencjałów rozwojowych człowieka. Problemy te stają się szczególnie istotne w kontekście edukacji wspieranej przez sztuczną inteligencję. Wątek ten podejmuje pierwszy otwierający tom tekst Sylwii Jaskuły, przedstawiający pozytywne i negatywne implikacje wynikające z wdrażania sztucznej inteligencji do procesów kształcenia i wychowania. Zagadnienie to kontynuuje w swoim artykule Waław Branicki, opisując wdrażanie systemu chatGPT do instytucji edukacyjnych. Autor ustala typy reakcji jednostkowych (nauczycieli) i instytucjonalnych (instytucji edukacyjnych) na zjawisko upowszechniania robotów konwersacyjnych. Odwołania do sztucznej inteligencji zawiera również tekst Bożeny Jaskowskiej. Autorka przedstawia w nim zagadnienie wykorzystania sztucznej inteligencji w twórczości artystycznej, ze szczególnym uwzględnieniem pisania tekstów literackich. Podejmuje refleksję nad przyszłością tego zjawiska, uwzględniając kontekst zagadnień prawnych i etycznych. Z kolei krytykę sztucznej inteligencji, która nie zastąpi ludzkiej mądrości, podejmuje tekst Leszka Korporowicza.

Powstanie rzeczywistości hybrydalnej wprowadziło nowe rozumienie tradycyjnie używanych pojęć, jak również zmianę porządku kulturowego. Przykłady takich transformacji zostały opisane w tekstach Marii Groenwald i Grażyny Stachyry. Pierwszy z nich podejmuje zagadnienie temporalności jako jednego z wymiarów świata hybrydalnego. Autorka w swoim artykule ukazała je jako „konstrukt” efemeryczny, który dynamicznie ewoluuje, poczynając od czasu pierwotnego natury (przyrody), poprzez dominację kultury zegara, aż po czas hybrydalny z właściwą mu jednoczesnością lub zawieszeniem w beczasowości. Wpływ rzeczywistości hybrydalnej na zmianę postrzegania głosu jako elementu tożsamości konkretnej osoby został opisany w artykule Grażyny Stachyry. Tekst podejmuje problem asystentów głosowych, których algorytmy syntezy mowy imitują głos naturalny, tym samym zakłócając dotychczasowe schematy identyfikacji ludzi.

Rozwój praktycznych procesów łączenia wymiaru realnego z wirtualnym przyspieszył czas pandemii, który zmodyfikował m.in. sposoby i formy uczestnictwa w kulturze. Beata Reformat, analizując odbiór

kultury za pośrednictwem komunikacji online, zidentyfikowała główne wyzwania, jakie pojawiają się w rzeczywistości hybrydalnej przed instytucjami kultury w Polsce, wskazując jednocześnie możliwości usprawnień działań tych podmiotów. Powstanie wymiaru wirtualnego dało też nowe możliwości odbioru literatury. Tekst Bogusławy Bodzioch-Bryły przybliża związki między stosowaną przez twórców e-literatury strategią przepływu a immersyjnością utworu, natomiast artykuł Magdaleny Kamińskiej omawia genezę i charakterystykę hybrydy, jaką jest podcasting true crime (TC).

Rzeczywistość hybrydalna stworzyła również nową przestrzeń dla praktyk religijnych. Wyniki badań nad realnością partycypacji w życiu religijnym przez konstruowanie i zaangażowanie jednostek w portalach społecznościowych stanowiących wirtualnie ukonstytuowane grupy ludzi połączonych relacjami wspólnoty doświadczeń religijnych przedstawił Marcin Zarzecki. Badania autorskie zawiera również tekst Anny Matuchniak-Mystkowskiej i Eweliny Wejbert-Wąsiewicz. Autorki analizowały społeczne funkcjonowanie filmów dokumentalnych prezentujących historię II wojny światowej. W wymiarze realnym badały recepcję historii przedstawianej z wykorzystaniem mediów współczesnej przestrzeni wirtualnej. W ostatnim tekście w dziale tematycznym Danuta Smołucha (AIK) poruszyła tematykę cyborgizacji człowieka w kontekście zarówno tradycyjnego, jak i współczesnego podejścia do tego zjawiska.

